

результатами. Якості – розуміння ієрархічності світу, корисна громадська активність, суспільна інтеграція, супорядність, бачення цінності інших людей, самоврядування, взаємообмін цінностями з іншими, стійкі життєві принципи.

7. Візія власного майбутнього (уміння формулювати цілі свого стратегічного розвитку, бачення перспектив життя, інтерес та співпереживання задачам людського розвитку). Вміння бачити майбутні перспективи, будувати Образ Майбутнього, вміння мріяти (креативно і продуктивно). Якості – єдність, перспективність, еволюційність поглядів, цілісність.

Таким чином, використовуючи причинно-системний підхід у створенні виховуючого навчання, стає можливим формування еволюційного, причинно-системного світогляду усіх суб'єктів освіти.

Список літератури

1. Поляков В. А., Колесник М. О., Жиденко А. О., Жара Г. І., Лісогор Т. М. Концепція універсальної освіти України: базові положення та методологічні орієнтири (проект). Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Серія: педагогічні науки. Вип. 152. У2-х томах. Том 2. Чернігів: ЧНПУ. 2018. С.203-214
2. Степанюк А., Грубінко В., Колесник М., Інноваційні підходи до формування змісту природничої освіти школярів. *Освіта ХХІ століття: теорія, практика, перспективи* : матеріали Першої міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, м. Київ, 18 квіт. 2019 р. / *Дидактика: теорія і практика* : зб. наук. праць. Київ, Україна : Фенікс, 2019. с. 37-39.

УДК: 37.091.12 : 005.963.3] : 57 – 057.86

ЕКСКУРСІЯ ЯК МЕТОД ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ФАХІВЦІВ БІОЛОГІВ

Парубок М.І.

Уманський національний університет садівництва

E-mail: m.parubok69@gmail.com

Під час навчання студентів спеціальності Е1 «Біологія та біохімія» в Уманському національному університеті садівництва поряд з теоретичним та практичним навчанням на кафедрі біології застосовується неформальний метод навчання студентів – навчально-пізнавальні екскурсії до дендрологічних парків та ботанічних садів України.

Слово екскурсія (excursion) латинського походження означає вилазку, відвідування будь-якого місця або об'єкта з метою його вивчення. У цьому сенсі під екскурсією розуміється така форма організації навчання та виховання, при якій студенти сприймають і засвоюють знання шляхом переходу до місця розташування об'єктів, що вивчаються, і безпосереднього ознайомлення з ними [2].

Екскурсія – високоефективна форма навчання, розвитку та виховання студентів – є складовою навчального процесу в Уманському національному університеті садівництва, це один із способів набуття знань. Навчальна екскурсія – форма організації навчання, яка дозволяє проводити спостереження, а також дає можливість вивчення різних рослин, явищ та процесів у природних умовах. Екскурсія забезпечує реалізацію дидактичного принципу зв'язку теорії із практикою. Кожна екскурсія має чітку навчально-пізнавальну та виховну мету. Процес організації екскурсій складається з кількох етапів:

1. Підготовчий – під час якого вибирається об'єкт екскурсії, дається чітке визначення мети екскурсії, розглядається питання, як дістатися (доїхати) до місця розташування об'єкта, вивчається історія створення дендропарку.

2. Змістовна частина екскурсії – це екскурсія по ботанічному саду чи дендропарку, тобто організація навчальної роботи зі сприйняття, засвоєння (або закріплення) матеріалу, що вивчається під час її проведення за допомогою методів опису, пояснення, бесіди та демонстрації.

Кожна екскурсія має чітку навчально-пізнавальну та виховну мету. Студентам пояснюється, яка мета екскурсії, що вони повинні з'ясувати та дізнатися в процесі екскурсії, який зібрати матеріал, як і в якій формі узагальнити його, що повинен включати звіт за підсумками екскурсії.

3. Підбиття підсумків – узагальнення того, що студенти

дізналися нового під час її проведення. Заклучний етап екскурсії проводиться у аудиторії університету. Студенти готують письмові звіти, комп'ютерні презентації та відеофільми після повернення з об'єкта [2].

На першому курсі студенти лише починають вивчати професійну лексику, знайомитись з майбутньою професією, тому для них рекомендуються навчально-пізнавальні, оглядово-ознайомчі екскурсії. Перші навчально-пізнавальні екскурсії проводяться безпосередньо на території Уманського національного університету: екскурсії до теплично-оранжерейного комплексу та на ботанічний розсадник кафедри біології. Основні цілі теплично-оранжерейного комплексу і ботанічного колекційного розсадника такі:

1. Завершуючи лекційний курс по систематиці ознайомлюємо студентів з різноманітністю життєвих форм, кількісним складом представників різних родин покритонасінних в природному, безпосередньо зростаючому вигляді, а також на території теплично-оранжерейного комплексу.

2. Наочно маємо можливість вивчати морфологічні особливості рослин, а також характерні морфологічні ознаки родин, які представлені в колекціях.

3. Ознайомлюємо студентів з рослинами, які можуть бути введенні в культуру (їстівні, лікарські, кормові, декоративні).

4. Студенти знайомляться з рослинами інших регіонів, як нашої країни, так і інших країн та континентів, вивчаються можливості інтродукції деяких з них.

5. При ознайомленні з колекцією рідкісних видів обов'язково вводиться елемент охорони природи: реліктовість, рідкісність або зникнення виду, а також вивчаються їх біологічні особливості.

6. Знайомство з дикорослими корисними рослинами, що згадуються в лекційному курсі, а також доповненнями тими видами, що заслуговують уваги.

7. Частина рослин розсадника розміщена поза систематичною колекцією, створена так звана лісопаркова зона. Це дає можливість вивчати екологічні умови зростання та взаємний вплив видів один на одного (їх загальний розвиток в умовах колекції, елементи агресивності, або навпаки,

пригніченості) [1].

У зв'язку з відкриттям в університеті спеціалізації лікарських рослин на колекційному розсаднику була відведена площа, де були висаджені лікарські рослини, для потреб навчального процесу та виконання наукових досліджень. Це дало можливість не тільки побачити і вивчити лікарські рослини, але і досконало вивчити їх морфологію, біологічні особливості, а також особливості вирощування та заготівлі, що є необхідною умовою майбутньої професійної діяльності.

Починаючи з 2-го курсу для студентів організовуються тематичні екскурсії до дендрологічних парків України – Софіївський дендрологічний парк (м. Умань), Олександрійський дендрологічний парк (м. Біла Церква), парк «Феофанія» (м. Київ), Національний Ботанічний сад ім. М. М Гришка (м. Київ) тощо. Велику популярність у студентів мають навчальні екскурсії на виставки, пов'язані з ландшафтним дизайном. Стало доброю традицією відвідування щорічної міжнародної спеціалізованої виставки з квіткового бізнесу, садівництва, ландшафтного дизайну та флористики. Flower Expo Ukraine у Ботанічному саду ім. М.М. Гришка (м. Київ).

За допомогою екскурсій реалізується принцип наочності навчання, бо в процесі їх студенти безпосередньо знайомляться з предметами, що вивчаються, і явищами; екскурсії дозволяють підвищувати науковість навчання та зміцнювати його зв'язок із життям, з практикою. Екскурсії сприяють професійному навчанню, оскільки дають можливість знайомити студентів із практичним аспектом спеціальності, із застосуванням наукових знань у своїй майбутній професії. Такі екскурсії мають велике значення для профорієнтації молоді, прищеплення любові до обраної професії [3].

Застосування інтерактивних методів навчання сприяє саморозвитку, самореалізації, використанню творчого потенціалу, розвитку дослідницьких когнітивних умінь, розширенню кругозору та загальної культури, розвитку інформаційної культури, виховує повагу до духовних цінностей різних народів, що необхідно для ефективної підготовки майбутніх спеціалістів біологів.

Список літератури

1. Біля витоків ботанічного розсадника Уманського національного університету садівництва : монографія / авт.-упоряд. : Т. В. Мамчур та ін. ; за ред. д-ра с.-г. наук В. П. Карпенка. Умань : Сочінський М. М., 2023. 447 с.
2. Грицай Н. Б. Методика підготовки та проведення екскурсій з біології : навч-метод. посіб. Рівне : О. Зень, 2016. 232 с.
3. Нестуля О., Нестуля С. Критеріально-діагностична база формування лідерської компетентності майбутніх викладачів закладу вищої освіти. *Вища школа*. 2021. № 10. С. 15–29.

УДК 159.922.8:613

**ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ ФІЗИЧНОГО ТА
ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ПІДЛІТКІВ**

Пашенко Д. С.¹, Барна Л. С.²

Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

E-mail: ¹cepeldiana2@gmail.com; ²barna@chem-bio.com.ua

Фізичне та психічне здоров'я здобувачів освіти середньої ланки закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО) формується під впливом складної системи взаємопов'язаних між собою факторів. Ці фактори мають різну природу та механізми впливу на людину. Розуміння цих факторів є необхідною умовою для розробки ефективних стратегій збереження та зміцнення здоров'я учнів 5 - 9 класів закладів загальної середньої освіти. Більшість із чинників ризику починають інтенсивно діяти саме в молодшому підлітковому віці. Урбанізація, науково-технічний прогрес, зниження рівня фізичного і підвищення нервово-психологічного навантаження, інформаційні перевантаження на особистість – усі ці складові нашої доби, звичайно, різною мірою, але впливають на здоров'я підлітків. З кожним роком в Україні спостерігається погіршення стану здоров'я дітей підліткового віку: хворобливість, порушення в роботі внутрішніх органів, зниження рухової активності. 90 % випускників ЗЗСО — вважаються нездоровими,